

Katanacho: het land van Christus.
Een Palestijnse theologie van het beloofde land.
Bernhard Reitsma 20-09-2019

Ik wil heel kort in enkele punten aangeven hoe het verhaal van Yohanna Katanacho mij geraakt heeft en hoe het ons in ons gesprek in Nederland kan inspireren.

1. Allereerst ben ik geraakt door het persoonlijke verhaal van Yohanna. Zijn boek is geen abstracte academische theologie over het probleem Palestina/Israël. Het is onlosmakelijk verweven met zijn eigen geschiedenis. Het gaat over hemzelf, het gaat over zijn gemeenschap, over christenen in het Midden Oosten. Hij zoekt naar de betekenis van de Bijbel voor die complexe context. Hij zoekt naar God en wat God te zeggen heeft in zijn wereld. Volgens mij is dat ook pas echt theologie, als het doorleefd is. Theologie gaat niet over een abstracte God en een abstracte wereld, maar over mijn God en mijn wereld; het gaat om het kennen van God te midden van een verscheurde wereld, van haat en nijd, van uitroeiing en van onderdrukking. Van onrecht en uitbuiting. Van lijden en verlies. Het gaat erom dat wij leren luisteren wat de Heer tot ons te zeggen heeft.

Voordat ik dus van alles vind van wat Katanacho ons doorgeeft, voor dat ik mijn commentaar geef op zijn theologie, zal ik eerst naar hem moeten luisteren. Dit is een worsteling van een iemand in Palestina/Israël en die probeert om recht te doen aan wat God heeft geopenbaard en welke betekenis dat heeft in de politieke, maatschappelijke en militaire spanningen in Israël. Het is voor mij als westerling om te beginnen volkomen irrelevant wat ik daarvan vind. Katanacho doet een poging God en de werkelijkheid van hem en zijn palestijnse broeders en zusters bij elkaar te brengen in een ongelofelijk pijnlijk en ingewikkeld conflict. Daar moet ik eerst naar luisteren. Mijn situatie is zo totaal anders. Ik kan zonder enige consequenties voor mijn dagelijks bestaan, afgezien van af en toe een haatmail van christenen, zeggen wat ik wil. Ik kan zelfs veilig onder het genot van een maaltijd en een wijntje praten over het probleem Palestine. Mijn huis wordt na vanavond niet geannexeerd of vernietigd, mijn kinderen hoeven niet langs ellenlange checkpoints om naar de universiteit te gaan, ik weet zeker dat als ik een ongeluk krijg een ambulance er binnen 10 minuten is, ik hoef niet bang te zijn voor aanslagen of raketaanvallen, of voor mensen die mijn bestaan ter discussie stellen of ook mij de zee in willen drijven. Kortom, ik heb nauwelijks recht van spreken en zal dus eerst de existentiële zoektocht naar God en zijn bedoelingen met de christelijke gemeente in

Palestina moeten erkennen en peilen. Het op me in laten werken, het proberen te begrijpen en het te erkennen als een oprechte poging de schriften te verstaan.

2. Wat mij in het boek het meest aansprak is het verhaal van Hagar en de manier waarop Katanacho dat leest. Het laat zien hoe een verhaal andere dimensies en klanken krijgt als je context verandert. Hagar krijgt een zoon van Abraham, maar het verbond van God loopt niet via haar zoon. Hagar wordt ingezet door Abraham om zijn eigen ongelof, dat God zal voorzien, te maskeren en wordt vervolgens de dupe van dit eigenhandig optreden. Ze wordt verdrukt door Sara en weggestuurd. Christenen hebben in de geschiedenis niet altijd evenveel sympathie voor haar gehad. Ze was ten slotte de stammoeder van de Arabieren en van de moslims, behoorde bij de afvallige tak van de Abrahamitische familie. Zij is vaak geassocieerd met de tegenstanders van Israël en dus ook de christelijke gemeente. Maar wat moet je daarmee als je woont temidden van de vermeende nakomelingen van Hagar. Heb je dan nog een boodschap.

Het is boeiend te lezen hoe Katanacho zich door dit verhaal laat inspireren. Tussen haakjes, het is interessant dat de Engel van de Heer juist in dit verhaal voor de allereerste keer op het toneel verschijnt en spreekt. Dat gebeurt niet eerder in de Bijbel. En Hij spreekt dan niet tot Sara, maar tot Hagar, de vluchteling, de vrouw zonder man en zonder hoop, die het niet meer ziet zitten. Maar God ziet het wel zitten en 'voorziet'. Zo is de God van de Bijbel. Hij heeft oog voor hen die het, om wat voor reden dan ook, niet meer zien zitten, die vermalen raken door de wreedheid van onderdrukking. Die het recht op een fatsoenlijk bestaan wordt ontzegd. Wie het ook maar zijn.

Er zullen genoeg mensen zijn die zich afvragen of wat Sara met Hagar doet, haar vernedert en onderdrukt en misschien wel fysiek mishandelt, zomaar te vergelijken is met de situatie in het land vandaag. Katanacho doet het wel, hij vergelijkt de situatie van de Palestijnen met die van Hagar. Maar zonder bitter te worden en zonder in een slachtoffer rol te vervallen. Integendeel, hij laat zich juist inspireren door de transformatie die er in Hagar plaatsvindt, door het spreken van de Engel en door de aanwezigheid van de Heer die voorziet. Hagar, de slavin, is zo benadrukt Katanacho geroepen een zegen te zijn voor Sara. Juist omdat God haar hulpgeroep hoort, omdat Hij ziet en voorziet, krijgt ze de opdracht om terug te gaan. Daarin ligt ook haar kracht in de onderdrukking. En het is indrukwekkend hoe Katanacho dit verhaal leest als een aansporing voor Palestijnse christenen 'om hun ogen af te wenden van de problemen die zij op hun weg ondervinden en ze te richten op de God in wie ze geloven.' 'Zij kunnen net als Hagar transformeren tot een zegen, zelfs voor hun onderdrukkers. Daarmee is onderdrukking niet goed gepraat, maar wel wordt kwaad met goed bestreden.' (p. 81). Dat is

een voluit Bijbelse boodschap: Rom. 12: overwin het kwade door het goede. Dat is al een uitdaging voor velen van ons in de veilige omgeving van de westerse rechtsstaat, dat is een gave van de Geest in het Midden Oosten. Dat zou ons aan het denken moeten zetten.

3. Is dat geen acceptatie van onrecht? Kun je zo onpartijdig, neutraal blijven? Heeft dat dan geen politieke consequenties, moeten we niet partij kiezen? Ik denk aan de bekende uitspraak van Bisschop Tutu: Als je neutraal bent in situaties van onrecht, heb je gekozen voor de kant van de onderdrukker. Als een olifant zijn voet op de staart van een muis zet en je zegt dat je neutraal bent zal de muis uw neutraliteit niet waarderen.

Ik voel me hier als westerling verlegen. Want de ene partij bestaat niet uit alleen maar good guys (girls) en de ander uit bad guys (girls). Dat is de verleiding van het wij zij denken, die volgens Edith Eger, overlevende van Auschwitz (zie het boek: de keuze) altijd weer tot nieuwe genocides zal leiden. Voor veel joden en christen-zionisten is Israël vooral het slachtoffer van haat en in haar wezen bedreigd geweest. Daar zit zeker een aspect van waarheid in. De keerzijde, die door Palestijnen en andere christenen benadrukt wordt, is dat Israël op land woont dat gestolen is. Israël mag dan 3000 jaar geleden in het land gewoond hebben, dat geeft het geen recht om het de 19^e, 20^e en 21^e eeuw zich toe te eigenen en te annexeren. De bezetting is het probleem van alles.

Ik kan hierin geen politiek uitspraken doen. Ik kan geen partij kiezen voor de ene of de ander groep. Ik kan alleen maar proberen Jezus te volgen in zijn liefde voor elk mens. Ik kan hem alleen maar volgen in zijn compassie voor elk slachtoffer aan welke kant dan ook. Bovendien zou elke oplossing die ik zou aandragen nergens op slaan. Daarin mogen wij wel wat terughoudender zijn. Wat kan ik wel?

1. Profetisch wijzen op het feit dat wij allen leven voor het aangezicht van God. Dat wij uiteindelijk ons voor hem moeten verantwoorden. Als Christen, in het Westen, als Palestijn in het Midden Oosten leef ik voor het aangezicht van God. Ik zal mij in alles voor mijn woorden en daden moeten verantwoorden. En dat maakt mij bescheiden. Hij zal alles recht zetten, dat is toch wat oordelen betekent.
Het geeft me ook profetisch de vrijmoedigheid allen daarop te wijzen, in alle bescheidenheid. Wat je ook doet, of zegt, besef je wel dat je dit voor God zult moeten verantwoorden. Dat geeft ook enige ruimte om los te laten. Ook Israël zal zich voor Hem moeten verantwoorden. Ook de Islamitische gemeenschap zal zich voor Hem moeten verantwoorden.
2. Terug gaan naar de bronnen en samen met Palestijnse christenen en messiasbelijdende joden te lezen, te luisteren en te verstaan wat de Heer tot de gemeente te zeggen heeft.

Mijns inziens is dat wat de Palestijnse theologie kracht kan geven. Terug naar de bronnen. Dat geldt niet minder voor ons in het Westen. Wij praten over Israël en de Palestijnen, bestrijden elkaars visies, maar lezen nauwelijks samen de schriften. En desondanks weten we precies hoe het moet in Israël/Palestina. Weten we precies wat God met het Midden Oosten voorheeft.

3. Werken aan verzoening over grenzen heen. De krachtigste boodschap van het Evangelie is dat het vijanden kan verzoenen, in Jezus Christus. Ik wil luisteren naar Palestijnse christenen en messiasbelijdende joden, met hen optrekken in een zoektocht hoe zij over de muren van hun eigen pijn, geschiedenis, etniciteit en gemeenschap heen elkaar in Jezus kunnen vinden. Als het Evangelie dat tot stand brengt, dat het mensen die zo van elkaar vervreemd zijn, kan verenigen, dan is dat wel een teken van de kracht van dat Evangelie. Van de boodschap van verzoening. En van de kracht van het kruis.

4. Tot slot. Het allerbelangrijkste voor het verstaan van Israël als volk en land en van de volkeren in het Midden Oosten, is erkennen dat Jezus Christus de messias van Israël is. Hij is het geheim en het centrum van al Gods werk. In Jezus zie ik God ten volle en in Hem wordt de werkelijkheid die God voor ogen had opnieuw realiteit. Dat betekent drie dingen.
  1. Israël als volk en land kan alleen tot zijn bestemming komen, zijn roeping en verkiezing concreet ervaren, door Jezus Christus.
  2. Niet joodse gelovigen kunnen alleen door deze Joodse Christus, die tegelijk meer dan Jood is, delen in de realiteit van Gods nieuwe schepping.
  3. Heel de schepping is van Hem. Land en volk, alle schepselen zijn van hem. Als ik daar begin, dan heeft dat consequenties voor ik kijk naar wat urgent is in het Midden Oosten. En dat is leven, vrede, overbruggen van haat en nijd en het delen van wat God ons gegeven heeft. Het is niet van mij en niet van jou, maar van Hem. Dat heeft consequenties voor wat we claimen.